

Опис ключових змін в оновлених програмах початкової школи

Внесені вчителями, батьками та науковцями під час відкритого обговорення на платформі EdEra, затверджені рішенням Колегії МОН від 4 серпня 2016 р., оприлюднені на сайті МОН 11 серпня 2016 р.

Зміст

Що конкретно змінилося у програмах початкової школи?.....	2
Українська мова. 1-4 класи.....	3
Літературне читання. 2-4 класи.....	6
Математика. 1-4 класи.....	9
Інформатика. 2-4 класи.....	13
Фізична культура. 1-4 класи.....	15
Мистецтво. 1-4 класи.....	17
Музика. 1-4 класи.....	19
Образотворче мистецтво. 1-4 класи.....	24
Основи здоров'я. 1-4 класи.....	26
Природознавство. 1-4 класи.....	29
Трудове навчання. 1-4 класи.....	35
Я у світі. 3-4 класи.....	36
Англійська мова. 1-4 класи загальноосвітніх шкіл.....	38
Англійська мова. 1-4 класи спеціалізованих шкіл.....	41

Що конкретно змінилося у програмах початкової школи?

Вперше в одному документі компактно наведено опис ключових змін до ВСІХ оновлених програм.

Вчителі, батьки - прочитайте, будь ласка. Бо, на жаль, інформація, яка до вас надходить через ЗМІ, не завжди коректна та не дає можливості зрозуміти: що ж відбувається насправді?

І у такому випадку єдиний спосіб отримати об'єктивну інформацію - звернутися до першоджерела.

Зміни до програм початкової школи стали результатом безпрецедентно відкритого обговорення на освітній Інтернет-платформі EdEra (<https://www.ed-era.com>), у якому взяли участь більше чотирьох тисяч вчителів, батьків, науковців, які внесли більше восьми тисяч пропозицій.

4 серпня Колегія МОН затвердила ці зміни, а 11 серпня на сайті Міністерства освіти та науки були викладені оновлені програми.

Зі всіма програмами початкової школи (в т.ч. – оновленими) можна ознайомитися за цим посиланням: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>

Однак перед тим, як знайомитися з оновленими програмами, вчителям та батькам доречно мати загальне уявлення про те, які саме пропозиції висувалися, чому вони були прийняті чи відхилені.

Саме тому зібрано в один документ всі ввідні розділи до кожної з програм з описом ключових змін, які вносилися учасниками обговорень.

Власне, саме під час внесення пропозицій та їх обговорення відбувалися найбільш цікаві дискусії, які показали, що в Україні накопичилась «критична маса» активних вчителів, які не просто скаржаться на важке життя та недолугість застарілих норм, але й готові приділити власний час, досвід та знання, щоб змінювати нашу школу на користь маленьким українцям.

Сподіваюсь, що знайомство з цим надзвичайно цікавим та важливим документом допоможе більш точно побачити сутність пропонованих змін та пересвідчитися, що ці зміни – не результат «кабінетних рішень», а справді відкрита та відверта дискусія про те, чому саме і як саме мають вчитися наші діти у початковій школі.

Важливо й те, що ці зміни – лише перший крок, початок шляху до оновлення української освіти. Вже незабаром буде оприлюднена Концепція нової української школи та відкрито її публічне обговорення, сподіваюсь – у такому ж демократичному форматі. Потім – нові стандарти та нові програми: на цей раз – для всіх класів.

Успіху всім нам!

Зверніть увагу, що після назви кожного предмета у відповідному розділі наведено посилання, за яким можна ознайомитися з детальним описом пропозицій та порівняльними таблицями, а також прочитати обговорення.

Треба мати на увазі, що опис ключових змін у цьому документі може дещо відрізнятися від текстів на сайті EdEra, бо зроблений пізніше та містить уточнення і доопрацювання, які внесені у процесі обговорення з науковими консультантами та затвердження програм.

Українська мова. 1-4 класи

http://ukrmon14-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

Українська мова 1 клас

Навчання грамоти.

1. Навчання читати

Добукварний період

- знято фіксовану кількість годин
- знято теми «Умовне позначення слів», «Спосіб умовного позначення речень», «Складання речень за поданою графічною схемою».
- *Натомість: практичне ознайомлення з реченням. Складання речень. (у змісті).*
- *Розуміє зміст речень, складає довільні речення. (у вимогах).*
- Додано у вимоги: робить звуковий аналіз простих за звуковою будовою слів типу: *сир, тато, калина.*

2. Навчання письма

Букварний період

- Із вимог вилучено: *пояснює важливість рукописного письма.*

3. Мовленнева змістова лінія (аудіювання)

- У зміст додано: визначає кількість слів у реченні (без прийменників, сполучників, займенників).
- Говоріння. У вимогах зменшена кількість віршів із 5 до 3-4.

4. Мовна змістова лінія (Текст. Речення)

- Знято: поділ речень на слова, *розпізнавання в усному мовленні і на письмі прийменників, сполучників, часток як окремих слів (без уживання термінів), побудова графічних схем речень, які складаються з 1-5 слів.* Натомість (у змісті): поділ речень на слова, розпізнавання окремих слів в усному і писемному мовленні; (у вимогах): *визначає кількість слів у реченнях типу Іде осінній дощ (без службових частин мови); складає усно речення (1-4 слів) із службовими частинами мови.*

5.Із переліку слів (так званих словникових) вилучено: *влітку, ворота, гроно, ганок, ґрунт, квартира, посередині, фартух, якір*; додано: комп'ютер.

Українська мова 2 клас

Знято фіксовану кількість годин на кожну тему.

1.Писемне мовлення: у змісті і у вимогах знято *записування складеного зв'язного висловлювання*; кількість слів у складеному усному висловлюванні приведена у відповідність із кількістю речень: *було 40 слів - замінили на 20*.

2.Мовна змістова лінія.

- Звуки і букви. У вимоги додали: *будує звукові моделі слів типу джміль, ящірка та слів з апострофом*.
- Правила переносу доповнили правилами переносу з буквосполученнями *дж, дз, йо, ьо*, словами з апострофом.
- Вилучили повністю теми про ненаголошені голосні та спільнокореневі слова, перенісши їх у 3 клас.
- Слово. У вимоги додали: *знає і пояснює термін іменник (прикметник, дієслово)на конкретному прикладі*.
- Речення. У зміст і у вимоги додали вилучене з 1 класу: *будує схеми простих речень, позначаючи слова умовними позначками, зокрема і зі службовими частинами мови(без уживання терміну)*.
Вилучили об'єднання простих речень та встановлення відмінностей у змісті подібних речень.
- Правопис. Вилучили правопис слів із ненаголошеними голосними Е-І.
- У «словникові» слова додали слово *ноутбук*.
- Вилучили з програмових вимог *письмо на дошці*.

Українська мова 3 клас

1.Мовленнева змістова лінія.

- Додали у зміст новий жанр *есе* без конкретних вимог щодо цього жанру.

2.Мовна змістова лінія.

- Додали у тему «Текст» жанр *есе* з такими вимогами: *спостерігає за основними ознаками жанру; розпізнає його серед інших текстів (розповідь, опис, міркування); бере участь у створенні есе під керівництвом учителя (усно).*
- Зняли теми: побудова тексту-міркування і складання текстів-інструкцій (ще не вивчена тема «Початкова форма дієслова»).
- Речення. Зняли побудову речень за схемами, оскільки діти добре не усвідомлюють другорядних членів речення, залишивши: побудова речень. Поширення речень за запитаннями.
- Будова слова. Зняли термін «форма слова», перенісши його у тему «Іменник (практичне ознайомлення з відмінками).
У вимогах розширили «Аналіз будови слова»: *добирає спільнокореневі слова, що належать до різних частин мови та розбирає їх за будовою самостійно або з допомогою вчителя.*
- Частини мови. Прикметник. Зняли у змісті і у вимогах словосполучення «у сполученні з іменником» у фразі «змінювання прикметників за родами і числами».
- У Словникові слова додали: *гармонія, внесок*, натомість вилучили: агроном, банкір, бетон, бібліотека, верблюд, грім, комп'ютер, метал, радіо, спасибі.
- Вилучили з вимог письмо на дошці.

Українська мова 4 клас

Зняли фіксовану кількість годин на кожну тему.

- 1.Говоріння. Додали: *будує есе з допомогою вчителя в усній формі.*
- 2.У тему «Текст» додали есе без додаткових державних вимог.
- 3.Слово. Поглибили тему «Будова слова» вимогами: самостійно розбирає слова за будовою, окрім дієслова, тому що знята тема «Змінювання дієслів».
- 4.Іменник. Повернули у зміст і у вимоги тему: *Форми іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини», крім позиції Об'ю, верф'ю.*
- 5.Прикметник. Зняли тему «Вимова і написання закінчень –ій у прикметниках жіночого роду в давальному і місцевому відмінках» (і в темі «Правопис»).
- 6.Дієслово. Повністю зняли тему змінювання дієслів у всіх часах (і в темі «Правопис»).
- 7.У словникові слова ввели слова *аеропорт та спільнота* натомість вилучили: *аеродром, гвинтівка, портрет, республіка, фанера, фартух, цемент.*

8.3 програмових вимог вилучили письмо на дошці.

Літературне читання. 2-4 класи

http://readmon24-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

Загальна інформація

Обговорення навчальної програми з літературного читання актуалізувало проблему формування читацької активності та розвитку читацького інтересу в учнів початкової школи. Робота з коментарями до програми, які були представлені на платформі «EdEra», дозволила виокремити певні проблеми в змістовому наповненні та організації уроків літературного читання.

Найактивніше піднімалося питання кола читання, його осучаснення, та проблема контролю техніки читання. Окремі дописувачі говорили про спрощення літературознавчої пропедевтики. При обговоренні, у більшості випадків, педагоги відходили від програми до підручника і до технології уроку (те, що вчителю ближче).

На основі результатів узагальнення коментарів нами були визначені завдання, які зорієнтували нас на напрямки оновлення програми:

Конкретизувати в програмі позиції, які спрямовують вчителя на реалізацію компетентнісного підходу та формування ціннісного ставлення до читання як джерела знань і як засобу естетичного задоволення.

Оновити коло читання в кожному класі, ввівши імена сучасних дитячих письменників, вилучивши імена тих, кого немає в підручниках (оскільки підручники на даному етапі не змінюватимуться), та тих, чий твори за змістом не відповідають реаліям життя.

Спростити вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня (зняти кількісні показники характеристики навички читання, переглянути вимоги до власних висловлювань учнів, обов'язкової кількості творів напам'ять, сформулювати вимоги через опис конкретних практичних дій, які може виконати дитина, і виконання, яких може перевірити вчитель; описати у вимогах рівневий розвиток певної дії дитини, визначеній у відповідній змістовій лінії, по класах).

Визначити конкретні теми відповідно до змістової лінії і розділу, вилучивши з тексту програми опис методики роботи над літературним твором (методика має бути окремим документом). При цьому конкретизовані теми мають чітко окреслювати поняття чи дії, які треба відпрацювати на уроці. Така конкретизація повинна полегшити вчителю створення календарно-тематичного планування і процес підготовки до уроку.

Отже, на виконання поставлених завдань в проекті оновленої програми розставлені акценти на особливостях реалізації компетентнісного підходу на уроках читання. У пояснювальній записці розширено ряд видів діяльності дитини на уроці: до читацької і творчої додано комунікативну, що реалізується через організацію діалогу/дискусії за змістом літературного твору. Крім того, поряд із завданням формування навички читання рівнозначним ставиться завдання формування навички слухання, що є важливим складником комунікативних навичок. Результативність комунікативної діяльності представлена у вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учня (наприклад: висловлює власні міркування щодо прочитаного: що вразило, що змусило задуматися, чому цю книжку варто прочитати; називає, які теми книжок цікавлять; назви улюблених творів та імена улюблених авторів).

Учителя зорієнтовано на посилення діяльнійшої складової уроку через організацію роботи щодо формування навичок роботи з книжкою. Учні засвоюють знання про підручник як навчальну книгу, набувають уміння орієнтуватись у його структурі, користуватись умовними позначками, засвоюють пам'ятки-алгоритми щодо організації самостійної роботи з підручником. Акцентовано увагу на тому, що впровадження компетентнісного підходу потребує індивідуалізації читацької діяльності учнів, залучення їх до самоперевірки і самоконтролю своїх навчальних досягнень та організації практико-орієнтованої роботи над літературним твором. Для підготовки вчителем практико-орієнтованих завдань у програмі конкретизовані вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня (наприклад: «користується прийомами з розвитку темпу читання» замінено на «виконує вправи з...»; «має уявлення про один із способів зображення персонажа – опис його зовнішності» замінено на «знаходить в тексті опис зовнішності персонажа» тощо). Запропоновані конкретизовані вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня посилять зв'язок уроків літературного читання з життям (наприклад: називає ситуації, коли використовують лічилки, мирилки, скоромовки, загадки; використовує лічилки, мирилки, скоромовки, загадки, співаночки в іграх з ровесниками).

В оновленій програмі окреслюється вимога формування естетичних цінностей через зміст і художні образи літературних творів. Запропоновано формувати в учнів розуміння читання не тільки як джерела знань, а й як засобу естетичного задоволення. Чинна ж програма акцентує увагу на формуванні соціальних та морально-етичних ціннісних орієнтирів.

В оновленій програмі змінені акценти у використанні виховного потенціалу літературних творів. Дітям пропонується оцінювати не персонажа, позитивний чи негативний він, а вчинок персонажа. Це зорієнтує дитину на те, що будь-хто може творити добро, помилившись один раз, можна змінити себе і у кожного є своя позитивна риса.

Для оновлення кола читання (завдання 2) ми використали рекомендаційний список імен дитячих письменників з 111 імен (по класах), наданий на наше прохання Національною бібліотекою для дітей, який був нам запропонований керівниками електронних ресурсів, де представлена дитяча література ("Барабукка", "Казкарка").

Слід мати на увазі, що перелік авторів орієнтований і може бути змінений вчителем з урахуванням читацьких інтересів учнів.

Літературне читання. 2 клас

У **2 класі** до кола читання включені імена Ніни Найдич, Галини Малик, Сашка Дерманського, Марини Павленко, Марини та Сергія Дяченків, Лариси Ніцой, Лесі Ворониної, Оксани Луцєвської, Ігоря Січовика, Дмитра Кузьменка, Оксани Кротюк, Любові Відути, Сергія Пантюка, Віктора Терена, Мар'яни Савки, Наталки Поклад, Григорія Фальковича, Тетяни Стус, Катерини Міхаліциної.

Літературне читання. 3 клас

У **3 класі** до кола читання включені імена Василя Голобородька, Івана Андрусяка, Михайла Григоріва, Валентини Вздутьської, Василя Симоненка, Дмитра Кузьменка, Галини Вдовиченко, Зірки Мензатюк, Катерини Бабкіної, Лариси Денисенко, Леоніда Шияна, Оксани Караванської, Іана Вайброу, Карла Коллоді, Джеремі Стронга, Нюзета Умерова.

Літературне читання. 4 клас

У **4 класі** до кола читання включені імена Дмитра Білоуса, Любові Забашти, Анатолія Костецького, Олесі Мамчич, Володимира Лучука, Оксани Сенатович, Михайла Чабанівського, Оксани Іваненко, Саші Кочубей, Галини Ткачук, Мар'яни та Тараса Прохаськів, Ірен Роздобудько, Івана Андрусяка, Юлії Смаль, Роалда Дала, Пауля Маара, Марії Парр.

За результатами дискусії щодо контролю й оцінювання техніки читання за кількісними показниками, що була ініційована коментаторами, нами прийнято рішення: зняти кількісні показники темпу читання у кожному класі. У програмових вимогах залишено опис якісної характеристики навички читання (наприклад, учень/учениця 4 класу читає вголос свідомо, правильно, виразно із дотриманням основних норм літературної вимови і мовчки (усвідомлено) в оптимальному для розуміння темпі).

Щодо організації уроків читання, то у програмі зазначена варіативність у розподілі навчальних годин протягом року: 3,5 год на тиждень – I варіант: 3 год літературного читання щотижня та 1 год літературного читання (позакласне читання) кожний другий навчальний тиждень (через тиждень); II варіант: I семестр – 3 год на тиждень, II семестр – 4 год на тиждень. Вибір учителем першого варіанту дозволить внести в уроки позакласного читання (а з української мови – в уроки розвитку зв'язного мовлення) певну системність, оскільки вони будуть проходити за розкладом в один і той самий день тижня, лише буде чергування: перший тиждень – урок розвитку зв'язного мовлення, другий тиждень – урок позакласного читання. Другий варіант розподілу годин є традиційним.

У цілому, у проєкті оновленої навчальної програми з літературного читання враховано більшість пропозицій, поданих у коментарях на платформі «EdEra», що стосувалися саме програми. Рекомендації щодо удосконалення технології уроку, використання різних організаційних форм пропонуємо врахувати в методичних рекомендаціях щодо організації навчально-виховного процесу в початковій школі.

Математика. 1-4 класи

http://mathmon14-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

Зміни у Державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів

Розвантаження програми, більшою мірою, відбулося за рахунок суттєвих змін у Державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. В оновленій програмі реалізується принцип «ножиць»: при потребі, учитель той чи інший зміст може подати глибше, а перевіряти - лише обов'язковий мінімум і то не на рівні знання правил, формулювань, а здебільшого на рівні їх застосування при виконанні практично - зорієнтованих вправ, завдань тощо, дібраних учителем у відповідності до вікових особливостей учнів, їх життєвого досвіду та уподобань. Отже, в оновленій програмі відбулося зміщення акцентів зі знаннєвих результатів на діяльнісні. У такий спосіб враховано й пропозиції дописувачів щодо необхідності реалізації диференційованого підходу до учнів з різними навчальними можливостями. Так, у програмах 1 - 2-го класів знято вимоги щодо знання напам'ять таблиць додавання та віднімання в межах 10 та в межах 20, таблиць множення та ділення. Щодо порівняння чисел, виконання арифметичних дій, розв'язування простих рівнянь знято вимогу застосування учнем способів міркування, запропонованих учителем (учень зможе виконувати відповідні завдання зручним для себе способом). При вивченні величин зроблено акцент на використання знань про вивчені величини при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач, а не на механічне запам'ятовування правил, тверджень тощо.

З метою зменшення теоретичного навантаження курсу, у програмі 1-4 кл. доступнішою і зрозумілішою мовою виписані деякі формулювання, як у змістовій частині, так і у Вимогах. У програмі 3-го класу, наприклад, перенесено акцент з теоретичних знань на вироблення обчислювальних навичок при розв'язуванні вправ, задач: «застосовує, а не «знає») правило множення суми на число у випадку множення двоцифрового або трицифрового числа на одноцифрове; застосовує, а не «знає») правило множення числа на суму або переставний закон множення; застосовує, а не «знає») правило ділення суми на число у випадку ділення двоцифрового, трицифрового числа на одноцифрове» та ін. Подібні зміни відбулися в програмах усіх 1-4 класів.

Вилучені вимоги

Цілком вилучені такі вимоги: у 2-му класі: «розуміє спосіб складання таблиць додавання та віднімання чисел з переходом через десяток в межах 20», «виконує додавання і віднімання чисел з переходом через десяток в межах 20 способом округлення з опорою на зразок»; «має уявлення» про довжину, масу (1 клас), про кут (2 клас); «розуміє, що через одну точку можна провести безліч прямих; класифікує кути та многокутники за певними ознаками; будує коло (круг) заданого радіуса за допомогою циркуля; позначає на рисунку елементи кола та круга: центр, радіус, діаметр» (змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури», 3-й клас); «знає означення периметра многокутника; розв'язує задачі на обчислення довжини сторони прямокутника за відомими периметром і довжиною однієї сторони прямокутника» (змістова лінія «Величини», 3-й клас); «планує послідовність виконання дій під час письмового множення і ділення; розуміє спосіб множення на трицифрове число» (Змістова лінія «Числа дії з числами», Письмове множення і ділення на двоцифрові та трицифрові числа. 4 клас); «розуміє, що рух тіл описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: шлях, швидкість і час» (змістова лінія «Величини», Швидкість, 4

клас); «визначає площу плоскої фігури за допомогою палетки» (змістова лінія «Величини», Площа, 4 клас).

Мінімізовані вимоги

Окремі вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів - мінімізовані. При ознайомленні із додаванням і відніманням без переходу через розряд в концентрі «Сотня», в 1-му класі, зазначено лише: «розуміє сутність порозрядного додавання і віднімання двоцифрових чисел без переходу через десяток», а у змісті цієї теми вилучено деталізацію випадків обчислення. Взагалі, мінімізовані вимоги у змістових лініях: Математичні вирази. Рівності. Нерівності (1, 2 клас), Просторові відношення. Геометричні фігури (2 клас. Коло і круг), Сюжетні задачі (4 клас). У окремих випадках обчислень знято вимогу «коментує свої дії під час виконання обчислень».

У змістовій частині програма з математики для 1 – 4-х класів зазнала таких змін: Виходячи з того, що Закон України №2442-VI «Про внесення змін у законодавчі акти із питань загальної середньої та дошкільної освіти», яким передбачена обов'язкова дошкільна освіта дітей старшого дошкільного віку, не діє повною мірою, то в 1-му класі виключено «Узагальнення і систематизацію математичних уявлень, сформованих у передшкільний період».

При вивченні таблиць множення та ділення, в 2-му класі, виокремлено два етапи, один з яких: «Таблиці множення чисел 6-9 та ділення на 6 – 9 (ознайомлення)». Враховано пропозиції щодо позначення геометричних фігур буквами (вилучено зі змісту програми 1-го класу), перенесення задач з буквеними даними (перенесено з 3-го класу в 4-й клас); термін «сукупність» замінено на «групу об'єктів», вилучено з 2-го класу задачі на збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, сформульовані у непрямій формі, з програми 4 –го класу вилучено тему множення і ділення багатоцифрового числа на трицифрове тощо.

При розвантаженні програми з математики враховувались такі об'єктивні фактори:

1. Необхідність розвантаження програми у рамках чинного Державного стандарту початкової загальної освіти та наявності у шкільних бібліотечних фондах підручників, виданих за державні кошти у 2012-2016 роках. Тому, пропозиції щодо перенесення певного змісту (дробів, ускладнених рівнянь, задач на рух, задач на пропорційне ділення, задач на знаходження невідомих за двома різницями, письмового множення та ділення тощо) у 5-й клас реалізувати неможливо. З тієї самої причини не можна задовольнити вимоги дописувачів щодо підсилення в курсі математики початкової школи геометричної складової, введення від'ємних чисел та десяткових дробів тощо.

З огляду на ці фактори, не враховано пропозиції й щодо перенесення навчального змісту з одного класу до іншого, зокрема додавання та віднімання в межах 20 з переходом через розряд, нумерації чисел в концентрі «Сотня», табличного множення та ділення тощо).

2. Наявність пропозицій, що заперечують (виключають) одна одну. Найбільш дискусійними були питання, що стосувалися таких тем:

- додавання та віднімання в межах 20 з переходом через розряд. Частина дописувачів пропонувала вивчати цей зміст в 1-му класі, а інша – залишити для вивчення у 2-ому (залишили у програмі 2-го кл.).
- нумерація чисел в концентрі «Сотня», додавання та віднімання без переходу через розряд в концентрі «Сотня». Були пропозиції щодо перенесення цих питань до 2-го класу. Коментарі прихильників залишити вивчення теми «Концентр «Сотня»» у 1 класі були

- більш, ніж переконливі, в т.ч. - й з огляду на світовий досвід тощо (тему залишили в 1-му класі, але при вивченні додавання та віднімання без переходу через розряд в межах 100 спростили змістову та результативну частину програми).
- письмове додавання та віднімання чисел. Ця тема вивчається у 3 класі. Були пропозиції розпочати її вивчення у 2-ому класі, з якими частина дописувачів не погоджувалася. Ми залишили цю тему для вивчення у 3 класі, оскільки вважаємо, що впродовж 2 класу варто сформувати відповідні навички усних обчислень, а далі – перейти до письмового додавання і віднімання чисел.
  - табличне множення та ділення. Пропозиції були досить різні: не вивчати таблиці множення і ділення у 2 класі, а перенести їх вивчення до 3-4 класу. Пропозиція друга: вивчати таблиці множення чисел 2 – 5 і відповідних випадків ділення у 2-му класі, а таблиці множення чисел 6 – 9 та відповідних випадків ділення - у 3-му класі. Обидві пропозиції не набрали якоїсь переважаючої підтримки. Тому нами прийнято компромісне рішення: у 2-му класі учні вивчають сутність дії множення і ділення, а самі таблиці використовують при обчисленнях. Таблиці множення чисел 6 – 9 та відповідні таблиці ділення вводяться на рівні ознайомлення. Знання таблиць множення напам'ять передбачається програмою 3-го класу.
  - ускладнені рівняння. Щодо вивчення цієї теми в тому чи іншому класі думки дописувачів розділилися: одні пропонували не вивчати цілком, другі – перенести цей тип рівнянь для вивчення з 4 у 3-ій клас, бо дітям цікаво і легко навчитися їх розв'язувати; ще інші – залишити без змін. Виходячи з наявності досить різних поглядів на зміст і місце цієї теми в початковому курсі математики, вивчення рівнянь, в яких або права частина, або один з компонентів подано числовим виразом, залишили у програмі 4-го класу.
  - дії з іменованими числами: багато пропозицій стосувалося спрощення програми в контексті треба чи не треба навчати молодших школярів виконувати дії з іменованими числами. Але, насправді діти чи не щодня стикаються з необхідністю володіти навичкою додавання чи віднімання іменованих чисел з одиницями вартості, маси, часу, довжини. Без цих умінь не можна буде формувати відповідні компетентності. Тому вважаємо, що потреба навчати таких дій є, але при цьому ми спростили змістову та результативну частину програми.

При більш детальному порівнянні програми 2015 року і оновленої програми можна буде переконатися, що завдяки небайдужості учасників відкритого обговорення проблеми розвантаження програми з математики, достатньо великої кількості конструктивних пропозицій і порад – ці зміни відбулися і сподіваємося, що на користь молодших школярів.

Інформатика. 2-4 класи

http://informaticsmon24-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

Спрощення та оновлення програми “Інформатика” для загальноосвітніх навчальних закладів, школа І ступеню, здійснилась в результаті громадського обговорення, а саме пропозицій:

- видалити або скоротити теми Повторення і систематизація навчального матеріалу за минулий рік, Узагальнення та систематизація навчального матеріалу за поточний рік;
- 2 клас: Теми Основні складові комп’ютера, Історія обчислювальних пристроїв, Комп’ютерна підтримка вивчення навчальних предметів;
- 3 клас: Файли та папки. Вікна та операції над вікнами;
- 4 клас: Файл. Папка. Операції над папками і файлами.

Перелічені теми були видалені, натомість, необхідний для вивчення зміст з видалених тем було додано в інші теми. Натомість за численними пропозиціями була повернута тема з пропедевтики програмування “Команди і виконавці” в 2 клас без вживання слова “алгоритми”. За пропозиціями була додана тема “Текст” у 3 класі.

Спрощення термінів:

- Замінено інформаційні процеси на дії з інформацією, редагування, форматування на змінювання.
- Замінено у сферах діяльності людини.
- Замінено повідомлення, відомості, дані на інформація.
- Замінено гіперпосилання на посилання.
- Замінено слова операція, процес на простіші за змістом.
- Видалено тему об’єкт та не вживається більше значення властивостей об’єктів, натомість замінено на різні терміни, об’єкт зустрічається, але край рідко.
- Додано Учень/учениця використовує у своєму мовленні..., щоб уникнути додавання складних термінів під час написання підручників.

Осучаснення:

За рахунок вивільненого змісту та видалення тем, що не несли змістового наповнення даними науки “Інформатика” було додано:

- ознайомлення з середовищами для читання текстів - в темі Текст; робота з картами - в темі Графіка;
- ознайомлення зі схемами (графами), діаграмами - в темі Графіка - з акцентом на вміння орієнтуватись в даному графічному зображенні, доповнювати готові схеми, прості дитячі діаграми;
- перетворювати текстову та числову інформацію в графічну, у вигляді схем, діаграм з наданням вчителем шаблонів цих графічних зображень.

Опис змісту та державні вимоги... мають нове формулювання з передбаченням, що дитина зможе практично виконати дії на стаціонарному, портативному, будь-якому мобільному пристрої, не залежно від різноманіття операційних систем і не залежно від того в інсталюваній програмі на ПК буде виконувати чи в хмарному середовищі.

Поглиблено змістове наповнення тем щодо підтримки вивчення навчальних предметів та конкретні кроки щодо навичок безпеки дитини в інформаційному середовищі.

Не враховано пропозиції, що несуть загальний характер: розпочати вивчати інформатику з 3 класу, пропозиції щодо конкретного програмного забезпечення (у програмах не згадуються назви конкретних ПЗ), пропозиція не включати підтримку навчальних предметів взагалі, пропозиції ввести нові складні для дитини терміни, пропозиції додати в програму детальний опис покрокових дій дитини під час практичних завдань.

Фізична культура. 1-4 класи

http://physicalculturemon14-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

Спираючись на пропозиції моїх колег, щодо оновлення програми з фізичної культури, зробила аналіз та запропонувала внесення змін до структури та змісту програми, що впроваджується на сьогодні в українській школі.

Впевнено можна казати, що програма дійсно відповідає всім вимогам Державного стандарту початкової загальної освіти, але ж деякі види і форми реалізації навчальних, оздоровчих і виховних завдань застаріли і потребують реорганізації. І лише дивлячись у майбутнє, а не озираючись на минулі усталені схеми, ми можемо осучаснити українську школу та наважитися до справжніх глибоких змін, заради майбутнього нового освіченого та зацікавленого покоління українських школярів. Цього потребує освіта! Цього потребує школа! Цього потребує вчитель!

Звісно, ми обов'язково повинні враховувати вимоги складання навчальних програм відповідно до Державного стандарту: наступність і прогрес, зручність використання, узгодженість зі стандартами галузі, придатність для всіх учнів. Зважати на основні компетентності, як індикатори результату навчальних досягнень, що відображає базовий зміст програми. Дотримуватись основних компонентів змісту предмету "Фізична культура" : інформаційного, мотиваційного, операційного.

На мій погляд, є три основні моделі оновлення програми: кардинальна (зміни запропонованих способів рухової діяльності, прибирання з програми навіть пояснень щодо оцінювання та розрахунку фізичної підготовленості за тестами, введення варіативних модулів), суттєва (реорганізація способів рухової діяльності, зміни програмового змісту), значуща(вилучення застарілих методичних рекомендацій, вимог).

Стисло: осучаснення програми (від команд "Рівняйся!", "Смирно!" до виконання імпровізаційних танцювальних рухів) з однією метою - зацікавити дітей!

Кардинальні зміни уможливають програму з фізичної культури побудувати за принципом вдосконалення фізичних якостей учнів.

Фізичне вдосконалення:

- аеробна витривалість;
- гнучкість;
- м'язова витривалість;
- м'язова сила;
- гармонійний фізичний розвиток.

Так з'являється можливість реалізувати завдання програми не за допомогою бігу за секундоміром, а за допомогою введення варіативних модулів (футбол, ритмічна аеробіка або хореографія, плавання). Але поки що, для впровадження кардинальних змін, суперечок дуже багато. Вчителі здебільшого вважають корисним прибрати з програми плавання, із школи пересування - танцювальні кроки. Думаю, це пояснюється здебільшого тим, що у більшості шкіл немає басейнів, спортивні зали перевантажені (декілька класів займаються одночасно), урок фізкультури проводить вчитель, в якого немає кваліфікації хореографа чи тренера з плавання.

Якщо ми будемо зважати тільки на те, чого нам не вистачає, ми не зможемо оновити суттєво програму. Пам'ятаємо! Варіативні модулі не є обов'язковими і дають змогу школі обирати вид спорту чи рухової діяльності за наявністю матеріально-технічної бази, зважаючи на регіональні спортивні традиції, кадрове забезпечення та бажання учнів. Тільки дивлячись у майбутнє, ми зрозуміємо, що оновлюючи освітні програми, ми маємо можливість оновити школи.

Змінено назви способів рухової діяльності: вправи для формування культури рухів з елементами гімнастики; вправи для оволодіння навичками пересування: вправи для опанування навичками володіння м'ячем, стрибкові вправи, ігри для активного відпочинку, вправи для розвитку фізичних якостей, вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.

Можна також зупинитись на змінах значущих, але тимчасових, які стримують лавину проблем. Це можна порівняти з косметичним ремонтом: старі стіни тиснуть настільки, що й дихати важко і розгорнутися нема де. Застаріле змінимо на сучасне!..тільки...ті ж квадратні метри залишаються, і прибудинкова територія не потребує змін. Але ... це , колеги, буде лише подих, не довготривалий, але свіжий. Обирати нам.

Пропозиції і зміни, що запропонували мої колеги, я вносила до таблиці оновлення чинного змісту програми. Це:

- додати у розділ ігри для активного відпочинку ігри у бадмінтон, фрісбі та вилучення деяких ігор на зразок: " Клас, струнко!", "На свої місця";
- лижну підготовку і ковзани (ігри та вправи в інших розділах, що пов'язані з цим видами рухової діяльності) виокремлено у варіативний модуль;
- плавання(через те, що погляди розійшлися) виокремлено у варіативний модуль.
- танцювальні кроки осучаснено.

До предмету "Фізична культура" додано вправи з фідболом та степ - кроки.

Знято нормативні показники, додатки вчитель використовує за своїм бажанням (використання бальної оцінки в системі педагогічного контролю фізичної підготовленості школярів; умови виконання вправ для визначення резервних можливостей учнів.; орієнтовні показники динаміки змін розвитку фізичних якостей учнів 1-х, 2-х, 3-х і 4-х класів (результат на кінець навчального року); показники рухової компетентності учнів за період навчання з першого по четвертий клас).

Мистецтво. 1-4 класи

1. В перелік синтетичних мистецтв додано «цирк»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Завдання:

навчальні:

☞ засвоєння початкових знань, елементарних уявлень і понять про види та жанри мистецтва, особливості художньо-образної мови музичного та візуального мистецтва у взаємозв'язках із синтетичними мистецтвами (хореографія, театр, кіно, цирк).

2. Додано в *Орієнтовні твори для сприймання*: Картини місцевих художників та Роботи місцевих художників та майстрів ДПМ.

3. Додано в перелік *ХТ (художні техніки)*: роздування, набризк, монотипія, діатипія, гратографія, плямографія.

4. Перефразування:

2 клас. Краса довкілля в мистецтві

I тема. Пори року і народні свята

Образотворче мистецтво

Жанри мистецтва. Пейзаж (міський, сільський, морський, гірський, лісовий). Центр композиції. Кольорова гама. Натюрморт.

Учень (учениця)

має уявлення про: пейзаж і натюрморт як жанри образотворчого мистецтва;

розрізняє види пейзажів; особливості натюрморту;

порівнює осінні образи у різних жанрах мистецтва;

пояснює вибір формату, техніки, кольорового рішення власної композиції;

уміє елементарно передавати плановість простору у пейзажі, характерну форму овочів і фруктів у натюрморті;

орієнтується у поняттях: пейзаж, ближній план – дальній план, лінія горизонту; натюрморт.

Синтетичні мистецтва

Учень (учениця)

Виконує роль у виставі вертепу;

орієнтується у поняттях: вертеп, різдвяні свята.

5. Додано хенд-мейд

4 клас. Світ у мистецьких шедеврах

Учень (учениця)

орієнтується у поняттях: рельєф, мотив, орнамент, петриківський розпис, ескіз, хенд-мейд.

6.Перефразування

IV тема. Дзвони минулого, шляхи майбутнього

Учень (учениця)

має уявлення про систему образів та символів в народному мистецтві; дизайн;

розрізняє види орнаментів за мотивами; площинні і рельєфні орнаменти; портрет і автопортрет;

порівнює художні образи у живописі, графіці, скульптурі; особливості архітектурних споруд сучасних та стародавніх; особливості реалістичного й декоративного зображень;

розуміє взаємозв'язок між декором, формою і призначенням предмета;

уміє застосовувати різні техніки, прийоми роботи з фарбами, графічними та пластичними матеріалами; передавати кольором об'єм предметів; самостійно обирати елементи для декорування виробів;

орієнтується в поняттях: символ, орнамент, розпис, художній образ, автопортрет.

Музичне мистецтво. 1-4 класи

http://musicmon14-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

З метою розвантаження навчальних програм з музичного мистецтва 1-4 класів загальноосвітніх шкіл, нами були вилучені

Теми, що вилучені

Музика. Теми, що вилучені -1 клас

Тема 1. Про що розповідає музика	
Основний матеріал для сприймання	Д.Кабалевський. «Кавалерійська».
Додатковий матеріал для сприймання	Б.Фільц. «Забута лялька»; Г.Сасько. «Джерельце», «Синички».
Варіативний матеріал для сприймання	В.Косенко. «Дощик»; Р.Шуман «Дід Мороз».
Основний матеріал для виконання	Д.Кабалевський. «Перший клас»; Б.Фільц. «Облітав журавель» (одноголосно); А.Філіпенко. «На місточку»; В. Косенко «Дощик».
Тема 2. Музика навколо нас	
Варіативний матеріал для сприймання	Д.Кабалевський. «Сурма і барабан».

Музика. Теми, що вилучені - 2 клас

Тема 1. Типи музики	
Термін	<i>симфонічний оркестр</i>
Основний матеріал для сприймання	М.Блантер. «Футбольний марш»; П.Чайковський. «Танець із кубками» з балету «Лебедине озеро».
Основний матеріал для виконання	В.Д.Кабалевський. «Пісня про школу».
Додатковий матеріал для виконання	«Три матусі».
Тема 2. Виразжальне та зображальне в музиці	

Варіативний матеріал для сприймання	Д.Кабалевський. «Три подружки», «Клоуни»; С.Майкапар. «Роздуми»; П.Чайковський. «Хвороба ляльки», «Нова лялька»; С.Прокоф'єв. Симфонічна казка «Петя і вовк».
Варіативний матеріал для виконання	В.Шаїнський. «Гра»; Б.Савельєв. «Якщо добрий ти»; А.Філіпенко. «Кришталева зимонька».
Матеріал для музикування та виконання в русі	«Біла квочка», «Веселі гуси»; М. Ведмедеря. «Танцювали зайчики».
Тема 3. Основні музичні жанри	
Підтема	Знайомство з музичними жанрами опери, балету, симфонії, концерту за допомогою пісні, танцю і маршу.
Термін	<i>симфонія</i>
Підтема	Народна пісня у творах композиторів-класиків; фрагмент із балету «Лебедине озеро».
Матеріал для сприймання	П.Чайковський. Друга симфонія (фрагмент); невідомий автор першої половини XIX ст. «Симфонія» (козачок); М.Коваль. Сцена з другої дії опери «Вовк і семеро козенят»; Четверта симфонія (фінал); П.Чайковський. «Вальс квітів», «Іспанський танець»; Ж.Бізе. Увертюра, хор хлопчиків із опери «Кармен».
Основний матеріал для виконання	К.М'яков. «Зимонька»; «А ми просо сіяли»; О.Янушкевич; М. Лисенко. «Пісня Лисички», «Пісня Кози», хор «Ходім, братці, воювати» з опери «Коза-дереза».
Варіативний матеріал для виконання	Р.Паулс. «Алфавіт»; Українська народна пісня «Журавель».
Тема 4. Мова музики	

Додатковий матеріал для сприймання	Д.Кабалевський. «Монтер»; І.Дунаєвський. Марш із кінофільму «Веселі хлоп'ята».
Варіативний матеріал для сприймання	С.Майкапар. «Музична шкатулочка», «Луна в горах»; І.Арсеєв. «Крокодил і Чебурашка».
Додаткові твори для виконання	О.Пахмутова. «Добра казка»; Г.Сорокопуд. «Свято Перемоги».

Музика. Теми, що вилучені - 3 клас

Тема 1. Основні властивості музики: пісенність, танцювальність, маршовість	
Основний матеріал для сприймання	Невідомий автор першої половини XIX ст. Симфонія (козачок).
Додатковий матеріал для виконання	А.Островський. «Хай завжди буде сонце».
Матеріал для музикування та виконання в русі	«Ляльки танцюють».
Тема 2. Інтонація	
Підтема	Зображальні та виражальні інтонації. Поєднання зображальних і виражальних інтонацій. Мелодія як інтонаційно-смілова побудова. Інтонаційна виразність виконання музики. Роль інтонації в пісні-грі. Виражальна інтонація, зображальна інтонація.
Основний матеріал для виконання	Д. Кабалевський. «Хто чергові?».
Тема 3. Розвиток музики	
	С. Прокоф'єв. Симфонічна казка «Петя і Вовк»; Д.Кабалевський. «Три варіанти маршу».
Тема 4. Музична форма	

Основний матеріал для сприймання	О.Пахмутова. «Прохання»; І.Дунаєвський. Увертюра до к/ф «Діти капітана Гранта».
Варіативний матеріал для сприймання	О.Александров «Священна війна»; В.Белій. «Орлятко»; О.Пахмутова. «На вулиці Миру».
Матеріал для музикування та виконання в русі	«Бігла кізка топитися».

Музика. Теми, що вилучені - 4 клас

Тема 1. Музика мого народу	
Основний матеріал для сприймання	М. Калачевський. «Українська симфонія» (I ч.); Ж.Колодуб. «Троїсті музики»; Г. Майборода. «Гуцульська рапсодія».
Додатковий матеріал для виконання	Л. Ревуцький. Друга симфонія (II і III ч.).
Варіативний матеріал для сприймання	М.Калачевський «Українська симфонія» (II ч.); Симфонія невідомого автора початку XIX століття (фінал).
Тема 2. Музика єднає світ	
Підтема	Спорідненість музики слов'янських народів. Спільні властивості українських і російських протяжних ліричних пісень: наспівність, широке розгортання мелодії, розспівування складів, підголоскове багатоголосся, відносно вільний рух голосів. Як основа музичного мистецтва слов'янських народів. Спорідненість музики слов'янських народів. Спільні властивості українських і російських протяжних ліричних пісень. Спільні й відмінні риси в танцювальній музиці слов'янських народів.
Варіативний матеріал для виконання	Б.Савельєв. «Із чого складається світ?», «Справжній друг»; Російська народна пісня «У полі береза стояла»;

	<p>С.Соснин. «Сонячні краплини»; Р.Паулс. «Золоте весілля»;</p> <p>В.Шаїнський. «Чого вчать у школі»;</p> <p>Російські народні пісні «Со вьюном я хожу», «Светит місяц»; білоруський народний танець «Бульба»; білоруська народна пісня «Савка і Гришка»;</p> <p>грузинський танець «Лезгінка»; узбецька народна пісня-танець «Мавригі»;</p> <p>українські народні пісні «Янчику-білоданчику», «Прийшла весна з квітами», «Ой весна, весна, та й весняночка».</p>
--	---

Образотворче мистецтво. 1-4 класи

http://mon-arts-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

У запропонованій версії Програми з образотворчого мистецтва для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів внесено такі зміни:

- У пояснювальній записці, в абзаці «зміст» вираз «логічно-структурні блоки» замінено на «структурні блоки».
- Абзац «Метою художнього виховання засобами образотворчого мистецтва є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних **компетентностей** у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду» змінено на «Метою вивчення образотворчого мистецтва є художньо естетичний розвиток учнів, їх емоційної чутливості, практичних творчих умінь, формування стійкого інтересу до образотворчої діяльності, формування загальнокультурної компетентності».
- **Умовою** успішної **реалізації завдань** програми є: «залучення учнів засобами образотворчого мистецтва до національної та світової культур;» змінено на «-практичне ознайомлення учнів із виражальними засобами образотворчого мистецтва.».
- В Орієнтовній тематичній структурі програми знято погодинну розбивку в темах.

1 клас

- Вилучено термін «бесіда» у вступних уроках до тем.
- Вилучено «Види та типи ліній» як тему уроку, але самі види та типи ліній вживаються як терміни обр. мистецтва в загальному вжитку і вчителем і учнями.
- Вилучено словосполучення «природні матеріали» в техніці аплікації.
- Вилучено термін «співрозмірність» у вивченні цілого та частин.
- В темі 3 вираз «усвідомлення про вибір формату аркуша» змінено на «Поняття про вибір положення аркуша».
- У вимогах до рівня підготовки учнів забрано «передавати у зображенні елементарні співвідношення частин форми».
- У темах, що вивчають будову тіла тварин та людини вилучено порівняння частин за розміром.

- У темі 5 вилучено «орігами» як вид роботи (повтор з трудовим навчанням).

2 клас

- Вилучено термін «бесіда» у вступних уроках до тем.
- З поняттями «хроматичні та ахроматичні кольори» тільки знайомимо, оскільки потім ці поняття ніде не використовуються аж до 5 класу.
- У темі уроку «рельєф» з опуклістю за заглибленістю тільки знайомимо.
- У темі 3 розповідаємо лише про роль композиції в картині, але не зачуємо основні прийоми.
- Не вживаються поняття про пропорції та масштаб у зображенні людини та тварин.
- Визначаємо спосіб передачі глибини простору методом загороджування об'єктів і частково кольором (все інше ще не розуміють).
- У темі 4 забрано поняття стилізація, натомість – спрощення як створення декоративного образу.

3 клас

- Бесіди на уроках замінено на екскурсію чи відеомандрівку у майстерню художника (митця).
- Поняття «ритм» у композиції замінено на словосполучення «динамічна композиція» (передача руху в природі).
- У темах уроків, що вивчають будову тіл людини та тварин: звернути увагу на форму частин тіла (але не акцентувати на пропорціях).
- У темі 2 забрано актуалізацію знань про трансформацію паперу, натомість додано урок про гончарство в Україні (основні народні промисли).
- У темі 3 зосередити увагу на створенні пейзажних композицій, а не на вивченні видів пейзажів.

4 клас

- Зосередити увагу на способах створення художнього образу, а не на теорії про нього.

- Із державних вимог вилучено «називає 1-2 прізвища....», оскільки здебільшого акцент вчителя на фасилітовану дискусію на уроці.
- У темі 2 наголошено на вивченні особливостей різних декоративних розписів України (не лише Петриківка).
- Забрано тему уроку «інтер'єр» (дуже тяжко в цьому віці).
- З теми 3 забрано «Фантастичні та реалістичні образи в мистецтві. Ознайомлення з графічною технікою штампування. Виготовлення кліше (картон, гумка, морква, картопля). Уведення поняття “естамп”.» (нелогічно стосовно подальшого наповнення теми).
- Вилучено тему про будову людського обличчя (залишити на елементарному рівні), або дозволити не зображати обличчя (як в художній школі).
- У темі 4 вилучено «Узагальнення знань про мову образотворчого мистецтва, його види і жанри» на початку теми, натомість зосередити увагу на художніх традиціях рідного краю.

Основи здоров'я. 1-4 класи

http://mon-health-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

Робочою групою було проаналізовані всі пропозиції експертів щодо розвантаження навчальних програм для 1-4 класів.

Встановлено, що переважна більшість відгуків була про недоцільність окремого навчального предмета «Основи здоров'я», необхідності його інтеграції з іншими навчальними предметами. Проте, усунення дублювання змісту навчального предмета «Основи здоров'я» з іншими предметами порушуватиме внутрішню предметну логіку та послідовність розкриття тем, що не узгоджується з вимогами діючого Державного стандарту початкової загальної освіти. У зв'язку з цим у робочій групі не було можливості врахувати усі слушні рекомендації та зауваження експертів щодо розвантаження навчальної програми «Основи здоров'я», а лише деякі з них.

Зокрема, відповідно до вимог Державного стандарту початкової загальної освіти (2011), до змісту пояснювальної записки було додано, що здоров'язбережувальна компетентність як ключова формується на міжпредметному рівні за допомогою предметних компетенцій з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів початкових класів.

Здійснений аналіз навчальної програми «Основи здоров'я» для 1-4 класів дозволяє додати завдання, які відповідають її змісту, а саме:

- формування в учнів соціальної і життєвої компетентності на основі засвоєння ними соціальних норм; розвиток навичок взаємодії у сім'ї, школі, колективі, громадянському суспільстві;
- формування в учнів основ споживчої культури, розвиток умінь приймати рішення щодо власної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях;
- володіння учнями моделями поведінки і способами діяльності, які відповідають українському законодавству.

У змісті пояснювальної записки було уточнено, кількість годин на вивчення кожної теми учитель може визначати самостійно.

Експертами була вилучена інформація щодо оцінювання навчальних досягнень учнів та деякі умови реалізації мети і завдань предмета, зокрема:

- урізноманітнення типів уроків (урок-тренінг, урок-екскурсія, урок-зустріч тощо);

- наявності навчально-методичного забезпечення для всіх учасників навчально-виховного процесу;
- наявності підготовленого педагога і відповідного освітнього середовища (зокрема, тренінгового кабінету);
- здійснення моніторингу за відповідністю процесу навчання критеріям його ефективності.

Експертами встановлено, що як у Державному стандарті початкової загальної освіти, так і в розділі навчальної програми «Психічна і духовна складові здоров'я» в цілому не відображений зміст щодо сутності духовного здоров'я людини, її духовно-моральної компетентності.

Основи здоров'я 1 клас

Вилучено дві практичні роботи: «Фізкультхвилинки для зменшення втоми і підвищення працездатності (розслаблення очей і м'язів рук, тулуба)», «Знайомство зі школою». Додано наступні дві практичні роботи: «Екскурсія шкільним подвір'ям» і створення малюнку: «З дому до школи».

Зроблена заміна практичної роботи «Перегляд та обговорення поведінки персонажів мультфільмів, їхнє ставлення до свого здоров'я та до здоров'я інших» на «Обговорення поведінки казкових і літературних персонажів, їхнє ставлення до свого здоров'я та до здоров'я інших».

Основи здоров'я 2 клас

Вилучено за вимогами освітян і батьків тему «Вплив алкоголю на здоров'я» з відповідними держаними вимогами. Словосполучення «план евакуації» замінено на «шляхи виходу дитини зі школи».

До розділу «Психічна і духовна складові здоров'я» з метою більш повного висвітлення сутності духовної складової здоров'я людини запропоновано тему «Життєрадісність і здоров'я», практичну роботу «Написання листа-подяки» (на вибір учня).

Відповідно до змісту навчального матеріалу у державних вимогах додано наступне: учні пояснюють значення життєрадісності для збереження здоров'я; взаємозв'язок прав і обов'язків людини; чому необхідно виконувати свої обов'язки в сім'ї; чому батьки є найкращими порадиниками і захисниками дітей.

Основи здоров'я 3 клас

Вилучено практичну роботу «Вимірювання пульсу» у зв'язку з її дублюванням в навчальному предметі «Природознавство» (3 клас). Тему «Профілактика вживання тютюну

і алкоголю» вилучено і переміщено до розділу «Соціальна складова здоров'я» для 4-го класу.

Змінено формулювання наступних тем: «Можливі небезпеки при катанні на роликах, скейтбордах, велосипеді» на «Правила безпеки при катанні на роликах, скейтбордах, велосипеді»; «Небезпечні місця в своєму мікрорайоні; загальні правила безпечної поведінки дітей надворі» на «Загальні правила безпечної поведінки дітей надворі, в своєму мікрорайоні»; практична робота «Обговорення літературних джерел про толерантність» на «Створення подарунку дитині, яка має проблеми зі здоров'ям».

До розділу «Психічна і духовна складові здоров'я» з метою більш повного висвітлення сутності духовної складової здоров'я людини запропоновано тему «Доброзичливість і здоров'я людини».

Основи здоров'я 4 клас

Вилучено практичні роботи «Як діяти в небезпечній ситуації» (розділ «Здоров'я людини» та «Моделювання ситуацій відмови від небезпечних пропозицій» (розділ «Соціальна складова здоров'я»). З розділу «Фізична складова здоров'я» у зв'язку з невідповідністю змісту та дублюванням з навчальним предметом «Я у світі» вилучено тему «Організація самонавчання і взаємонавчання». З розділу «Соціальна складова здоров'я» вилучена вимога проведення досліду про шкоду куріння.

Замінено назву теми «Небезпека куріння, вживання алкогольних, наркотичних і токсичних речовин» на «Профілактика вживання тютюну і алкоголю».

У вимогах замінено «учні аналізують небезпеку перебування дитини у місцях великого скупчення людей» на «учні аналізують поведінку дитини у місцях великого скупчення людей».

У розділі «Психічна і духовна складові здоров'я» замінено назву практичної роботи «Виконання проекту «Моя мета» на «Відомі параолімпійці». Додано до цього розділу наступні вимоги: учні пояснюють вплив самооцінки на поведінку людини, значення позитивного ставлення до життя.

Природознавство. 1-4 класи

http://naturemon14-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

№	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Загальні		
1.	Дати роз'яснення щодо організації проектної діяльності на уроках природознавства.	Враховано. Роз'яснення надані у Пояснювальній записці („Особливості організації вивчення програмового матеріалу”).
2.	Зменшити кількість проектів у кожному класі.	Враховано. Кількість проектів – по 4 у кожному класі, з них один – дослідницький. Роз'яснення надані в Пояснювальній записці („Особливості організації вивчення програмового матеріалу”).
3.	Змінити назви проектів відповідно до вікових особливостей молодших школярів, збільшити кількість практичних робіт та екскурсій.	Враховано. Назви проектів, практичних робіт та уроків-екскурсій учитель визначає самостійно, відповідно до змісту навчального матеріалу із врахуванням вікових особливостей, або обирає із запропонованих у програмі варіантів. За рахунок розвантаження програми кількість годин на екскурсії може бути збільшена. Розширена тематика екскурсій додається до програми.
4.	Зняти сітку годин на вивчення змісту навчального матеріалу розділу.	Враховано. Кількість годин на вивчення навчального матеріалу розділу вчитель визначає самостійно, враховуючи рівень підготовленості учнів, особливості місцевості та матеріально-технічне забезпечення закладу. Загальна кількість годин має відповідати програмовим вимогам.
5.	Державні вимоги не відповідають віковим особливостям.	Враховано. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів приведено у відповідність до вимог Державного стандарту.

Природознавство - 1 клас		
6.	Зміст навчального матеріалу та державні вимоги вступної частини привести у відповідність до вікових особливостей.	Враховано. Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів приведено у відповідність до вікових особливостей.
7.	Почати вивчення природознавства у 1 класі з тем, близьких для сприйняття дитиною 6 років.	Враховано. Внесено зміни до змісту навчального матеріалу в розділі «Вступ» відповідно до вікових особливостей молодших школярів.
8.	Замінити термін „рукотворні тіла” на „штучні”.	Враховано. Точнішою є класифікація тіл на „природні” та „штучні”.
9.	Вилучити проект „З чого виробляють папір?”.	Враховано (див. п.3).
10.	Вилучити тему „Гірські породи, їхнє значення для людини”.	Не враховано. Такої теми у курсі 1 класу немає. Вилучено: Уявлення про пісок і глину як гірські породи, їх значення для людини. Практична робота „Ознайомлення з властивостями піску, глини, гранту” замінена на „Ознайомлення з властивістю піску та глини пропускати воду”.
11.	Вилучити тему „Ґрунт. Склад ґрунту. Значення ґрунту для живої природи і господарської діяльності людини”.	Враховано частково. Тема змінена: „Ґрунт. Значення ґрунту для живої природи”.
12.	Змінити тему практичної роботи: „Ознайомлення з властивостями піску, глини, граніту”.	Враховано. Змінити тему практичної роботи: „Ознайомлення з властивостями піску, глини, граніту”.
13.	Тему „Рідний край” вивчати на уроках-екскурсіях. Уникнути повторів у розділах „Рідний край” та „Жива природа”.	Враховано. Зміст навчального матеріалу розділу „Рідний край” інтегровано в розділ „Жива природа”. Вивільнений час відводиться на екскурсії. Кількість екскурсій та їхню тематику вчитель визначає самостійно відповідно до змісту навчального

		матеріалу.
14.	Вилучити тему „Карта України. Умовні позначення на карті України”.	Враховано. Зміст навчального матеріалу розділу приведено у відповідність до вікових особливостей та вимог Державного стандарту.
Природознавство - 2 клас		
15.	Змінити назву першого розділу „Вплив Сонця на природу і погоду на Землі”.	Враховано. Узгоджено зміст розділу із його назвою. Нова назва розділу: „Спостереження за порами року”.
16.	Розвантажити зміст навчального матеріалу в кожному розділі.	Враховано. Зміст навчального матеріалу в розділах упорядковано та приведено у відповідність до вікових особливостей молодших школярів. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів приведено у відповідність до вимог Державного стандарту.
17.	Вилучити тему „Гномон”, „Узагальнення систематичних спостережень за Сонцем”.	Враховано. Теми вилучені.
18.	Вилучити тему „Гриби. Правила збирання грибів”.	Враховано частково. Тему „Гриби” вилучати не варто, адже гриби – складова живої природи. Але враховано зауваження і внесено до Державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів: <i>„знає приклади небезпечно подібних отруйних та їстівних грибів, заборону збирання грибів для дітей”.</i>
Природознавство - 3 клас		
19.	Розвантажити зміст навчального матеріалу.	Враховано частково. <i>Розділ „Вода”:</i> вилучені теми „Вплив Сонця на природу”, „Світовий океан, його частини”; <i>розділ „Повітря”:</i> вилучені теми „Нагрівання та охолодження повітря над сушею та водною поверхнею”, „Вплив вітру на природу Землі”; <i>розділ „Гірські породи. Ґрунти” - “Корисні копалини.</i>

		<i>Ґрунти</i> "; розділ <i>„Живі організми та середовища їх існування</i> ": вилучені теми <i>„Походження свійських тварин від диких</i> ", <i>„Гриби їстівні та отруйні</i> ".
20.	В зміст навчального матеріалу розділів ввести тематику екологічного спрямування.	Враховано частково. У розділ <i>„Вода</i> ": додана тема <i>„Як людина використовує властивості води?</i> ", пропонується навчальний проект <i>„Добра справа для природи</i> "; у розділ <i>„Повітря</i> ": додана тема <i>„Як людина використовує повітря?</i> "; пропонуються навчальні проекти <i>„Звідки береться пил?</i> "; <i>„Ми гноми – економи (як зберегти тепло і світло у нашому домі</i> "; <i>„Який дар природи для людства найцінніший?</i> " (повітря, вода, тварини, рослини, ґрунт, корисні копалини).
21.	Вилучити розділ <i>„Сонце – джерело енергії на Землі</i> ".	Тема <i>„Сонце – джерело енергії на Землі</i> " замінена на <i>„Енергія в нашому житті</i> ". Зміст навчального матеріалу розділу скориговано відповідно до вікових особливостей дітей.
22.	Вилучити тему <i>„Гірські породи</i> ".	Враховано частково. Назва розділу змінена з <i>„Гірські породи. Ґрунти</i> " на <i>„Корисні копалини. Ґрунти</i> (акцент – на корисні копалини як різновид гірських порід).
23.	Збільшити кількість годин на тему <i>„Корисні копалини</i> ".	Враховано. Тема <i>„Паливні корисні копалини</i> " додана у розділ <i>„Енергія в нашому житті</i> ".
24.	З теми <i>„Повітря</i> " вилучити терміни <i>„теплопровідність</i> " і <i>„пружність повітря</i> ".	Враховано. Терміни вилучені.
25.	Тема <i>„Розширення повітря при нагріванні, теплопровідність і пружність. Нагрівання та охолодження повітря над сушею та водною поверхнею</i> " не відповідає віковим особливостям	Враховано. Залишено: <i>„Розширення повітря за нагрівання</i> ".

	дітей.	
26.	Змінити тему „Роль живих організмів в утворенні ґрунту з гірських порід”.	Враховано частково. Пропонується тема „Хто живе в ґрунті? Роль живих організмів в утворенні ґрунту”.
27.	Змінити назву і зміст розділу „Сонце джерело енергії на Землі” (не відповідає віковим особливостям молодших школярів).	Враховано. Здійснено структурне вдосконалення з метою дотримання логіки викладу матеріалу. Змінено назву розділу. Зміст навчального матеріалу скоректовано відповідно до вимог Державного стандарту та віковим особливостям учнів.
28.	У розділі „Людина та її організм” вивчати нервову систему людини.	Враховано.
29.	Збільшити кількість годин на вивчення теми „Людина та її організм”. Доповнити розділ практичними завданнями з питань гігієни, здорового способу життя, запобігання виникнення різних захворювань.	Враховано. Знята сітка годин на вивчення розділу. Вчитель самостійно визначає кількість годин на вивчення певних тем. Розвантажено зміст програми, вивільнений час вчитель може використовувати на практичні завдання, дослідження, проекти.
30.	Збільшити кількість екскурсій, розширити тематику.	Враховано. Кількість екскурсій збільшено за рахунок розвантаження змісту навчального матеріалу. Тематику учитель визначає самостійно, відповідно до змісту навчального матеріалу із врахуванням вікових особливостей, або обирає із запропонованих у програмі варіантів.
4 клас		
31.	Спростити розділ „Всесвіт і Сонячна система”.	Враховано. Зміст розділу та держані вимоги уточнені, відповідають державним стандартам.
32.	Зменшити об’єм інформації на вивчення розділу «Природа материків і океанів».	Враховано. Вилучена тема „Розселення людей на Землі. Чисельність населення Землі, її зміна”. Обсяг інформації про материки та океани, кількість годин

		на їхнє вивчення вчитель визначає самостійно.
33.	Вилучити теми: „Особливості природи Тихого, Атлантичного, Індійського й Північного Льодовитого океанів”. „Особливості природи материків Землі. Євразія, Африка, Північна Америка, Південна Америка, Австралія, Антарктида” (матеріал вивчається в 7-8 класах).	Враховано частково. Вилучено детальний план вивчення материків, запропоновано використання електронного ресурсу (за вибором учителя).
34.	Змінити назви практичних робіт і навчальних проєктів (не відповідають віковим особливостям учнів початкової школи).	Враховано. Назви навчальних проєктів, практичних робіт та уроків-екскурсій учитель визначає самостійно, відповідно до змісту навчального матеріалу із врахуванням вікових особливостей, або обирає із запропонованих.
35.	Обсяг та зміст навчального матеріалу в розділі „Природа України” наблизити до вікових особливостей молодших школярів.	Враховано. Вилучено детальний алгоритм вивчення природних зон. Кількість годин на вивчення теми вчитель може збільшити за рахунок розвантаження програми.
36.	Вилучити розділ „Тіла і речовини”.	Частково враховано. Тему „Тіла і речовини” інтегровано у навчальний зміст 1-го, 2-го, 3-го та 4-го класів.

Трудове навчання. 1-4 класи

Опис змін.

У програмі не передбачена орієнтовна сітка розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу їх вчитель розподіляє самостійно з урахуванням матеріально-технічного забезпечення, бажання учнів та традицій регіону. Календарно-тематичне планування може укладатись творчими, динамічними групами, шкільними методичними об'єднаннями, індивідуально вчителями початкових класів що дає можливість розташувати послідовність вивчення тем на власний розсуд. Резерв часу, передбачається використовувати для проведення уроків узагальнення та повторення з використанням нестандартних форм, презентації проектів, вивчення актуальних тем: «Сучасні технології виготовлення виробів», «Бісероплетіння», «Виготовлення об'ємних виробів з дроту» «Виготовлення виробів з збереженням народних традицій (ремесел) регіону», «Вирощування та догляд за рослинами», «Вирощування та догляд за птахами, тваринами», «Кулінарія» «Декоративно-ужиткове мистецтво», «Конструювання з використанням ігрових наборів і конструкторів та (або) їх електронних версій» та інші. Деякі теми за пропозиціями вчителів об'єднано: , уточнено, наприклад; "Папір та його призначення. Загальні відомості про виробництво паперу. Якість паперу" тощо.

Зміст практичних робіт має визначатися вчителем самостійно залежно від теми уроку та виду робіт, що виконуватимуться під час уроку. Об'єкти праці для виготовлення на уроках учнями добирає учитель опираючись на їхні побажання.

З програмами та порівняльної таблицею можна ознайомитися тут:

<http://workmon14-new.ed-era.com/zmist.html#home>

Я у світі. 3-4 класи

http://worldmon34-new.ed-era.com/opus_zmyn.html

Обговорення навчальної програми з предмету «Я у світі» було дискусійним. Частина дописувачів висловлювала думку про вилучення курсу «Я у світі» з робочого навчального плану початкової школи, дехто пропонував інтегрувати з «Основами здоров'я», «Літературним читанням» чи використовувати зміст програми на виховних годинах. Ці пропозиції не можуть бути виконані, так як на даному етапі не змінюється склад предметів, тому що вони визначені освітніми галузями Державного стандарту.

Слід наголосити, що у цей доленосний для нашої країни час, коли українці мають згуртуватися і довести свою єдність, перед школою як соціальним інститутом стоїть складне і відповідальне завдання – формування у школярів життєствердного образу світу, української ідентичності, ціннісного ставлення до суспільства і держави, виховання толерантного ставлення до народів, які проживають на теренах України. Дуже важливо навчити школярів самостійно досліджувати, дискутувати, ініціювати дії, висловлювати власну позицію. Освіта має підготувати дитину до того, щоб, зустрівшись зі спірним питанням, вона діяла обґрунтовано, делікатно, толерантно та по-людяному. Виховання у школярів почуття патріотизму, людяності, гідності, справедливості, толерантності сприяють єдності країни, стабільності, миру і злагоді в Україні. Саме це надважливе завдання і повинна виконувати громадянська освіта.

На основі узагальнення побажань було здійснено наступні зміни:

1. Знято теми, які дублюються зі змістом предмету «Основи здоров'я» і які доцільніше вивчати на «Основах здоров'я» (Розвиток людини протягом життя, зовнішність людини).
2. Доповнено чи конкретизовано теми, які повторюються в 3 і 4 класах програми «Я у світі» (Наприклад: «Людське Я» (3 клас) ; Дискусія на одну із тем (на вибір): « Де закінчується щедрість і розпочинається марнотратство?», «Чим відрізняється стійкість від упертості?» (4 клас); «Символи держави: Герб, Прапор, Гімн , їх значення».(3 клас) і Національні та державні символи України. Робота з документами. Обговорення с.10, с. 20, с.67. Конституції України. (4 клас) тощо.
3. Включено в програму практичні роботи, рольові ігри, дискусію, навчальні проекти. Зроблено акцент на тому, що проекти можуть бути колективні, групові, індивідуальні. На кожен навчальний проект запропоновано кілька тем. Це дало змогу об'єднати деякі теми і цим, з одного боку, розвантажити програму, надати право вибору як вчителю так і учню, з іншого, підказати вчителю на які аспекти варто звернути увагу. Наприклад, після теми «Національні та державні символи України» (4 клас) пропонується практична робота: «Створення фотоколажу (проведення конкурсу малюнків) на одну із тем (на вибір):

«Державні символи у моєму житті», «Хліб і сіль - символи української гостинності», «Свята нашої держави».

4. Запропоновано практичні види діяльності, які можуть активізувати формування соціальної та громадянської компетентностей:
  - Дослідження діяльності дитячих екологічних організацій, станцій чи груп в твоєму селі, місті чи регіоні.
  - Екологічний рейд «Рідній природі - на допомогу».
  - Благодійна акція «Допомагаємо творити добро».
  - Волонтерство як добровільна суспільно корисна діяльність.
5. У Державних вимогах до навчальних досягнень учнів відбулося зміщення акцентів зі знанневих результатів на діяльнісні.

У цілому, у проекті оновленої навчальної програми предмету «Я у світі» враховано більшість пропозицій, поданих у коментарях, що стосувалися розвантаження та осучаснення програми.

АНГЛІЙСЬКА МОВА

1-4 КЛАСИ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

КОРОТКИЙ ОПИС КЛЮЧОВИХ ЗМІН

1. Запровадження ввідного усного курсу у першому півріччі 1-го класу.
2. Суттєве спрощення вимог до письма у другому півріччі 1-го класу, уточнення щодо використання напівдрукованого шрифту.
3. Скорочення обсягів висловлювань у мовленнєвій компетенції «Говоріння» та обсягів письмових повідомлень у мовленнєвій компетенції «Письмо», з 1-го по 4-ий клас.
4. Уточнення вимог до фонетичної лінгвістичної компетенції, з 1-го по 4-ий клас.
5. Вилучення складних граматичних форм, що належать до мовного рівня A2: множина іменників, закінчення (-es) (1 клас), присвійний відмінок іменника (3 клас), Present Perfect (4 клас), структура *to be going to* (4 клас).
6. Перенесення до 2 класу заперечної форми спонукальних речень.
7. Перенесення до 4 класу граматичної форми Future Simple.
8. Вилучення з лінгвістичної лексичної компетенції теми «Шкільне приладдя» (2 клас), що дублює вимоги 1-го класу.
9. Перенесення до 3 класу теми «Місяці. Дні тижня» у лінгвістичній лексичній компетенції.
10. Спрощення вимог до письма у 3 класі щодо написання листів та листівок («за зразком оформлюють короткі повідомлення та листівку-вітання, СМС»).
11. Уточнення мовленнєвих функцій щодо опису емоційного стану: «виражати настрій».
12. Уточнення вимог мовленнєвої компетенції «Аудіювання», з урахуванням роботи з навчальними аудіо- та відеоматеріалами, з 1-го по 4 клас.
13. Уточнення тематики ситуативного спілкування: Дозвілля (*Іграшки, на прогулянці*) – 1 клас, Свята та традиції (*Продукти харчування*) – 2 клас, Помешкання (*На кухні*), Природа і навколишнє середовище (*Пори року*), Відпочинок і дозвілля (*Поїздка на канікулах*) – 3 клас, Свята і традиції (*Святкування у кафе*) – 4 клас.
14. Наголос на роботі з підручником і словником (загальнонавчальна компетентність).

ДЕТАЛЬНИЙ ОПИС ЗМІН

1 клас ЗНЗ	Розвантажено	Уточнено
------------	--------------	----------

Лінгвістична граматична компетенція	Іменники у множині із закінченням <i>-es</i> (<i>вилучено, належить до рівня А2</i>)	
Лінгвістична граматична компетенція	Заперечна форма спонукальних речень (<i>перенесено до 2 класу</i>)	
Лінгвістична фонетична компетенція		Фокус: звуки: - наближені до звуків української мови; - відрізняються за суттєвими ознаками; - не мають аналогів в українській мові
Мовленнєва компетенція говоріння	Обсяг висловлювання 3-4 речення/репліки (<i>скорочено до 2-3 речень/реплік</i>)	
Мовленнєва компетенція письмо	Пишуть літери алфавіту, відтворюють графічний образ букв, слів, словосполучень, коротких речень. (<i>вилучено</i>)	Відтворюють графічний образ літер та слів з використанням напівдрукованого шрифту.
Мовленнєва компетенція читання	Називають букви алфавіту, озвучують засвоєнні в усному мовленні слова, словосполучення (<i>вилучено</i>)	Розпізнають літери алфавіту та графічний образ найчастіше вживаних та вивчених слів, словосполучень і коротких фраз.
Мовленнєва компетенція аудіювання		Розуміють короткі елементарні повідомлення у прозовій та віршованій формі, підтримані невербальними опорами (малюнками, жестами тощо) в межах тематики спілкування, як у безпосередньому спілкуванні, так і у запису; (обсяг прослуханого у запису тексту – від 1 до 2 хвилин)
Мовленнєва компетенція монологічне мовлення	Розповідають римівки, лічилки, співають дитячі пісні (<i>уточнено</i>)	Відтворюють римовані твори дитячого фольклору
Мовленнєва компетенція діалогічне мовлення		Підтримують елементарне спілкування у межах мікродіалогів етикетного та загального характеру
Засоби вираження		What's your name? I am ... How are you?

		<p>OK, thanks.</p> <p>I'm happy/sad.</p> <p>Where are you from? I'm from ... Where is she/he from? She/He is from ...</p> <p>It is a ... It is green. It is big. I can walk, run, jump, go. Sorry/I'm sorry. ...please.</p>
Мовленнєві функції		Виразити настрій

2 клас ЗНЗ	Розвантажено	Уточнено
Тематика ситуативного спілкування		Свята та традиції (Продукти харчування)
Лінгвістична лексична компетенція	Тема «Місяці. Дні тижня» (перенесено до 3 класу)	
	Тема «Шкільне приладдя» (вилучено)	
		Вік молодших членів сім'ї
		Продукти харчування
Лінгвістична граматична компетенція		Заперечна форма спонукальних речень Наказовий спосіб дієслів (команди) <i>Don't stand up!</i> (перенесено з 1 класу)
	Дієслово: <i>Present Simple</i>	Дієслово: <i>Present Simple (to be, have); have got,</i>
	Займенник: вказівні (<i>this, that</i> з іменниками),	Займенник: вказівні (<i>this, that, these, those</i> з іменниками),
	Прикметник: якісні, відносні, що вказують на розмір, колір, вік, якість предмета.	Прикметник: якісні, відносні, що вказують на розмір, колір, вік, емоційний стан.
Лінгвістична фонетична компетенція		Фокус: формування слуховимовних навичок учнів; інтонація: логічний наголос
Мовленнєва компетенція говоріння	Обсяг висловлювання 4-5 речень/реплік (скорочено)	Обсяг висловлювання 3-4 речення/репліки

Мовленнєва компетенція письмо	Пишуть букви алфавіту, в т.ч. під диктовку (<i>вилучено</i>)	
	Описують себе, іграшку, тварину, предмет шкільного вжитку (<i>уточнено</i>)	За зразком описують себе, іграшку, тварину, предмет-
	Обсяг письмового повідомлення 4-5 речень. (<i>скорочено</i>)	Обсяг письмового повідомлення 2-3 речення.
Мовленнєва компетенція читання	Читають про себе та вголос і розуміють слова, словосполучення, речення, тексти , що містять мовний матеріал, засвоєний в усному мовленні. (<i>уточнено</i>)	Читають про себе та вголос і розуміють слова, словосполучення, речення, короткі тексти , що містять мовний матеріал, засвоєний в усному мовленні.
Мовленнєва компетенція аудіювання	Розуміють основну ідею адаптованого аудіо-, відеозапису (<i>уточнено</i>)	Розуміють короткі елементарні повідомлення у прозовій та віршованій формі, підтримані невербальними опорами (малюнками, жестами тощо) в межах тематики спілкування, як у безпосередньому спілкуванні, так і у запису; (обсяг звучання – від 1 до 2 хвилин)
	Реагують невербально на запитання, які вимагають простих відповідей; (<i>уточнено</i>)	Реагують невербально та вербально на запитання, які вимагають простих відповідей;
Мовленнєва компетенція діалогічне мовлення		Підтримують елементарне спілкування у межах мікродіалогів етикетного та загального характеру
Мовленнєва компетенція монологічне мовлення		Відтворюють римовані твори дитячого фольклору
	Обсяг висловлювання 4-5 речень	Обсяг висловлювання 3-4 речення
Засоби вираження		How are you? I'm fine, thank you. Who is this boy/girl? What is your /his/her name? How old is he/she? Питальні слова: <i>what, who, where, when, why, how</i> I cannot/can't ... Can you ...? This is an apple.

		It is red. I'm sad, happy, tired
Мовленнєві функції		Виразити настрій

3 клас ЗНЗ	Розвантажено	Уточнено
Тематика ситуативного спілкування		Помешкання (На кухні)
		Природа і навколишнє середовище (Пори року)
		Відпочинок і дозвілля (Поїздка на канікулах)
Лінгвістична лексична компетенція		Місяці, дні тижня
		Члени сім'ї
		Вік старших членів сім'ї
		Назви продуктів
		Посуд
Лінгвістична граматична компетенція	Модальні дієслова: may, must (вилучено - рівень A2)	
	Дієслово: <i>Future Simple</i> (перенесено до 4 класу)	Дієслово: Present Simple, Past Simple
	Іменник: присвійний відмінок (вилучено - рівень A2)	
		Займенник: some, any, much, many, a lot/lots (A1)
		Сполучник: or (A1)
Лінгвістична фонетична компетенція		Фокус: інтонація: наголос у словах; логічний наголос та мелодія у реченнях
Мовленнєва компетенція говоріння	Обсяг висловлювання 4-5 речень/реплік (скорочено)	Обсяг висловлювання 3-4 речення/репліки
Мовленнєва компетенція письмо	оформлюють <i>лист</i> , листівку-вітання (спрощено)	за зразком оформлюють короткі повідомлення та листівку-вітання, СМС

	описують себе, свою сім'ю, друзів, предмети шкільного вжитку, тварин; (<i>спрощено</i>)	- за зразком описують себе, свою сім'ю, друзів, тварин; дії.
	Обсяг письмового повідомлення 5-6 речень. (<i>скорочено</i>)	Обсяг письмового повідомлення 4-5 речень
Мовленнєва компетенція читання	Знають алфавіт та основні звукобуквені зв'язки (<i>вилучено</i>)	
Мовленнєва компетенція аудіювання	Розуміють основний зміст віршованого чи писемного тексту, який звучить у повільному темпі за підтримкою невербальних засобів. Текст побудований на засвоєному матеріалі (<i>уточнено із урахуванням роботи з навчальними аудіо- та відеоматеріалами</i>)	Розуміють короткі елементарні повідомлення у прозовій та віршованій формі, підтримані невербальними опорами (малюнками, жестами тощо) в межах тематики спілкування, як у безпосередньому спілкуванні, так і у запису; (обсяг прослуханого тексту – від 2 до 3 хвилин)
	Реагують на запитання, які вимагають відповідей «так/ні» чи інших простих відповідей (<i>спрощено</i>)	Реагують на прості запитання, дають короткі прості відповіді
Мовленнєва компетенція діалогічне мовлення	Підтримують елементарне спілкування у межах мікродіалогів етикетного характеру, а також мікродіалогів (<i>уточнено</i>)	Підтримують елементарне спілкування у межах мікродіалогів етикетного та загального характеру
	Висловлення кожного співрозмовника – 5 реплік, правильно оформлених у мовному відношенні. (<i>скорочено</i>)	Висловлення кожного співрозмовника – не менше 4 реплік , правильно оформлених у мовному відношенні.
Мовленнєва компетенція монологічне мовлення	Обсяг висловлювання – 5- 6 речень. (<i>скорочено</i>)	Обсяг висловлювання – 4- 5 речень .
Засоби вираження		Who is this boy/girl? What is his/her name? How old are you? How old is he/she? Where is he/she from? Where do you live? I live at ... Street? What is his/her address? Are you from...? Is she/he from...?

		<p>She/He likes/doesn't like it.</p> <p>It's five o'clock. It's five twenty. In (September, ...) On (Monday, ...) At (5 o'clock, ...)</p> <p>Where did you go? Did you like it? Yes, I did. / No, I didn't.</p> <p>How much? How many?</p>
Мовленнєві функції		Запитувати з метою отримання більш детальної інформації, виражати настрій.

4 клас ЗНЗ	Розвантажено	Уточнено
Тематика ситуативного спілкування		Свята і традиції (Святкування у кафе)
		Магазини
		Подорож до англomовних країн
		Спорт
		Шкільний розклад
Лінгвістична граматична компетенція	Дієслово: Present Perfect, структура to be going to (вилучено – рівень A2)	Дієслово: Future Simple, Present Continuous
Мовленнєва компетенція говоріння	Обсяг висловлювання 6-7 речень/реплік (скорочено)	Обсяг висловлювання 5-6 речень/репліки
Мовленнєва компетенція письмо	Оформлюють лист, листівку-вітання; (скорочено – рівень A2)	Оформлюють листівку-вітання;
	Описують себе, свою сім'ю, друзів, кімнату, ігри, забави, свято, людей, тварин (уточнено)	Описують себе, свою сім'ю, друзів, кімнату, ігри, забави, свято, людей, погоду, природу (тварин) та висловлюють своє

		ставлення до них
Мовленнєва компетенція аудіювання		Розуміють короткі елементарні повідомлення у прозовій та віршованій формі, в межах тематики спілкування, як у безпосередньому спілкуванні, так і у запису; (обсяг прослуханого тексту – від 2 до 3 хвилин)
Мовленнєва компетенція діалогічне мовлення	Ведуть короткі діалоги етикетного характеру; <i>(уточнено)</i>	Ведуть короткі діалоги етикетного <i>та загального</i> характеру;
	Висловлення кожного співрозмовника – 5-6 реплік, правильно оформлених у мовному відношенні. <i>(скорочено)</i>	Висловлення кожного співрозмовника – не менше 5 реплік , правильно оформлених у мовному відношенні.
Мовленнєва компетенція монологічне мовлення	Роблять короткі повідомлення про повсякденні і минулі дії/події <i>(уточнено)</i> ;	Роблять короткі повідомлення в межах сфер тематичного спілкування
	Обсяг висловлювання – 6- 7 речень. <i>(скорочено)</i>	Обсяг висловлювання – 5-6 речень.
Засоби вираження		These are.../Those are... I'm (doing) it now. Ok. I will help you. I'll do it tomorrow. – OK. ...because I like it.
Мовленнєві функції		Виразити настрій

АНГЛІЙСЬКА МОВА

1-4 КЛАСИ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

КОРОТКИЙ ОПИС КЛЮЧОВИХ ЗМІН

1. Наголошено на обов'язковому дотриманні усного ввідного курсу у першому півріччі 1-го класу.

2. Тематику ситуативного спілкування **приведено** у відповідність до лінгвістичної лексичної компетенції у 1-4 класах.
3. Засоби вираження деталізовано у відповідності до мовленнєвих функцій у 1-4 класах.
4. Уточнено **теми лінгвістичної граматичної компетенції** у 1-4 класах.
5. Вилучено часові форми Present Perfect та Past Continuous з перенесенням їх до 5 класу.
6. Перенесено вивчення часових форм: Past Simple до 3 класу; Future Simple та to be going to до 4 класу
7. У загально навчальних компетенціях наголошено на роботі з **підручником з 1 класу; на роботі з підручником і словником з 2 класу.**
8. Конкретизовано вимоги до мовленнєвих компетенцій: аудіювання, говоріння, читання у 1-3 класах.
9. Спрощено вимоги до **письма** у 1-3 класах.
10. Конкретизовано **обсяги текстів для прослуховування** у 1-4 класах.
11. Зменшено **обсяги висловлювань (монологічне та діалогічне мовлення), текстів для читання та письмових повідомлень** у 1-4 класах.
12. Уточнено вимоги до **лінгвістичної фонетичної компетенції** у 1-4 класах.
13. У мовленнєвих функціях звернено увагу на **уміння виражати настрої.**

ДЕТАЛЬНИЙ ОПИС ЗМІН

1 клас СЗНЗ	Розвантажено	Уточнено
Тематика ситуативного спілкування		Приведено у відповідність до лінгвістичної лексичної компетенції
Мовленнєві функції		Звернено увагу на уміння виражати настрої
Засоби вираження		Деталізовано у відповідності до мовленнєвих функцій
Лінгвістична лексична компетенція		Приведено у відповідність до тематики ситуативного спілкування
Лінгвістична граматична компетенція		Конкретизовано теми: « Модальні дієслова: can\ cannot may\ may not », « Прикметник: якісні, відносні, що вказують на колір, величину, емоційний стан », « Займенник: вказівні (this, that, these, those з іменниками), особові, присвійні »

Лінгвістична фонетична компетенція		Сфокусовано увагу на вивчення звуків: - наближених до звуків української мови; - таких, що вирізняються високим рівнем інтерференції; - таких, що не мають аналогів в українській мові
Загально навчальні компетенції		Звернуто увагу на роботу з підручником
Мовленнєва компетенція аудіювання		Уточнено реакцію учнів на запитання:- реагують вербально і невербально на запитання, які вимагають простих відповідей;
Мовленнєва компетенція аудіювання		Деталізовано розуміння мовленнєвих зразків: - розуміють короткі елементарні повідомлення у прозовій та віршованій формі, підтримані невербальними опорами (малюнками, жестами тощо) у межах тематики спілкування, як у безпосередньому спілкуванні, так і в запису
Мовленнєва компетенція аудіювання		Визначено обсяг прослуханого у запису тексту – від 1 до 2 хвилин).
Мовленнєва компетенція говоріння (монологічне мовлення)	Знято опис погоди	Уведено опис предмету домашнього вжитку за аналогією до опису предмету шкільного вжитку
Мовленнєва компетенція (монологічне мовлення)	Зменшено обсяги висловлювання: Обсяг висловлювання 3-4 речення.	
Мовленнєва компетенція (монологічне мовлення)	Полегшено вимогу до монологічного мовлення: - відтворюють римовані твори дитячого фольклору.	
Мовленнєва компетенція (діалогічне мовлення)		Конкретизовано вимоги до діалогічного мовлення: - підтримують елементарне спілкування в межах мікродіалогів етикетного та загального характеру; - ставлять запитання, засвоєні у мовленнєвих зразках, і відповідають на запитання однокласників / учителя;
Мовленнєва компетенція (діалогічне мовлення)	Зменшено обсяг висловлювання:	

	Висловлювання кожного-не менше 3-х реплік.	
Мовленнєва компетенція читання	Полегшено вимогу до читання: - читають уголос слова, словосполучення і короткі фрази , що містять мовний матеріал, засвоєний в усному мовленні.	
Мовленнєва компетенція письмо	Полегшено вимогу до письма - самостійно пишуть своє ім'я; - за зразком описують себе, своїх друзів, батьків; предмет, іграшку, тварину.	
Мовленнєва компетенція письмо	Зменшено обсяг письмового повідомлення: 3-4 речення.	
Мовленнєва компетенція письмо	Конкретизовано шрифт: - відтворюють графічний образ літер, коротких слів та фраз з використанням напівдрукованого шрифту	

2 клас СЗНЗ	Розвантажено	Уточнено
Тематика ситуативного спілкування		Приведено у відповідність до лексичної лінгвістичної компетенції
Засоби вираження	Знято вирази у Past Simple	Деталізовано у відповідності до мовленнєвих функцій та лінгвістичної граматичної компетенції: I'm...(glad, sad, happy, tired, angry, surprised) What ...? Who ...? Where ...? When ...? Why ...? How...?
Лінгвістична лексична компетенція		Приведено у відповідність до тематики ситуативного спілкування
Лінгвістична граматична компетенція	Знято часові форми: Future Simple (перенесено до 4 кл.), Past Simple (перенесено до 3 кл.), to be going to (перенесено до 4 кл.),	Конкретизовано теми: «Прикметник»: якісні, відносні, що вказують на колір, величину, емоційний стан «Прийменник»: місця, на напрямку (<i>on, in, under, to, between, behind, in front of</i>) «Займенник»: вказівні (<i>this, that, these, those</i> з іменниками), особові, присвійні. «Сполучник»: <i>but, and, or</i>

Лінгвістична фонетична компетенція		Сфокусовано увагу на формуванні слухо-вимовних навичок учнів; інтонації: логічний наголос, мелодія у коротких реченнях: повідомленнях, запитаннях, наказах
Загально навчальні компетенції		Звернуто увагу на роботу з підручником і словником
Мовленнєва компетенція аудіювання		Уточнено вимоги до результатів навчання з аудіювання: - реагують невербально та вербально на запитання, які вимагають простих відповідей; - розуміють у висловленні ключові слова, які проговорюються дуже повільно та з довгими паузами; - розуміють короткі прості вказівки, сформульовані повільно; - розуміють короткі елементарні повідомлення у прозовій та віршованій формі, підтримані невербальними опорами (малюнками, жестами тощо) у межах тематики спілкування, як у безпосередньому спілкуванні, так і в запису
Мовленнєва компетенція аудіювання		Визначено обсяг прослуханого у запису тексту – від 1 до 2 хвилин
Мовленнєва компетенція говоріння (монологічне мовлення)	Конкретизовано вимоги до опису: -описують місце (класна кімната), подію (свято), об'єкт (людина, сім'я, іграшки, предмети класного/домашнього вжитку, тварин), продукуючи прості речення та фрази;	
Мовленнєва компетенція (монологічне мовлення)	Зменшено обсяги висловлювання: Обсяг висловлювання 4-5 речень.	
Мовленнєва компетенція (монологічне мовлення)	Полегшено вимогу до монологічного мовлення: - відтворюють римовані твори дитячого фольклору.	
Мовленнєва компетенція (діалогічне мовлення)	Зменшено обсяг висловлювання: Висловлювання кожного-не	

	менше 4-х реплік.	
Мовленнєва компетенція читання	Зменшено обсяг тексту для читання: Обсяг – 150-200 друкованих знаків.	
Мовленнєва компетенція письмо	Полегшено вимогу до письма - самостійно пишуть своє ім'я; - за зразком описують себе, своїх друзів, батьків; предмет, іграшку, тварину.	
Мовленнєва компетенція письмо	Зменшено обсяг письмового повідомлення: 4-5 речення	

3 клас СЗНЗ	Розвантажено	Уточнено
Тематика ситуативного спілкування		Приведено у відповідність до лексичної лінгвістичної компетенції
Засоби вираження		Деталізовано у відповідності до мовленнєвих функцій та лінгвістичної граматичної компетенції: How many ? How much...? It is one ten. It is five fifteen. What ...? Who ...? Where ...? When ...? Why ...? How...?
Лінгвістична лексична компетенція		Приведено у відповідність до тематики ситуативного спілкування
Лінгвістична граматична компетенція	Знято часову форму Present Perfect, Past Continuous (перенесено до 5 кл.)	Конкретизовано теми: «Дієслово»: to be в Past, Past Simple «Числівник»: кількісні (1-100); «Сполучник»: but, and, or; «Займенник»: some, any, much, many, a lot of
Лінгвістична фонетична компетенція		Сфокусовано увагу на інтонації: логічний наголос, мелодія у реченнях:
Загально навчальні компетенції		Звернуто увагу на роботу з підручником і словником
Мовленнєва компетенція аудіювання		Деталізовано розуміння мовленнєвих зразків: - розуміють короткі повідомлення у прозовій та віршованій формі, підтримані невербальними опорами (малюнками, жестами тощо) у

		межах тематики спілкування, як у безпосередньому спілкуванні, так і в запису
Мовленнєва компетенція аудіювання		Визначено обсяг прослуханого у запису тексту – від 2 до 3 хвилин).
Мовленнєва компетенція говоріння (монологічне мовлення)		Конкретизовано вимоги до монологічного мовлення: -описують місце (помешкання, класна кімната), явище (свято), об'єкт (людина, сім'я, іграшки, предмети щоденного вжитку, тварини), продукуючи прості речення та фрази; - роблять короткий переказ змісту почутого, побаченого, прочитаного, що містить знайомий мовний і мовленнєвий матеріал; - роблять короткі повідомлення в межах тематики ситуативного спілкування; -коментують свої дії та дії інших людей; - висловлюють своє ставлення до об'єктів, явищ, подій.
Мовленнєва компетенція (монологічне мовлення)	Зменшено обсяги висловлювання. Обсяг висловлювання 5-6 речень.	
Мовленнєва компетенція (діалогічне мовлення)	Зменшено обсяг висловлювання. Висловлювання кожного-не менше 5-х реплік.	
Мовленнєва компетенція читання	Зменшено обсяг тексту для читання. Обсяг –200-250 друкованих знаків.	
Мовленнєва компетенція письмо		Конкретизовано вимоги до письма: -описують свій клас, кімнату, ігри і забави, сім'ю, друзів, свято, людей, тварин, дії; -пишуть адресу; -оформлюють короткі повідомлення, листівки-вітання та СМС.
Мовленнєва компетенція письмо	Зменшено обсяг письмового повідомлення: 5-6 речень.	

4 клас СЗНЗ	Розвантажено	Уточнено
Тематика ситуативного спілкування		Приведено у відповідність до лексичної лінгвістичної компетенції
Засоби вираження		Деталізовано у відповідності до мовленнєвих функцій та лінгвістичної граматичної компетенції: How ...? How many ...? How much ...? I'd like.... I hate/love/like singing.
Лінгвістична лексична компетенція		Приведено у відповідність до тематики ситуативного спілкування
Лінгвістична граматична компетенція	Знято часову форму Past Continuous (перенесено до 5 кл.)	Уточнено теми: «Дієслово»: Future Simple to be going to; «Сполучник»: <i>than, or</i> «Прислівник»: утворення; «Прикметник»: ступені порівняння; Умовний спосіб: I'd like...
Загально навчальні компетенції		Звернуто увагу на роботу з підручником і словником
Мовленнєва компетенція аудіювання		Деталізовано розуміння мовленнєвих зразків: - розуміють короткі повідомлення у прозовій та віршованій формі, підтримані невербальними опорами (малюнками, жестами тощо) у межах тематики спілкування, як у безпосередньому спілкуванні, так і в запису
Мовленнєва компетенція аудіювання		Визначено обсяг прослуханого у запису тексту – від 2 до 3 хвилин).
Мовленнєва компетенція (монологічне мовлення)	Зменшено обсяги висловлювання. Обсяг висловлювання 6-8 речень.	
Мовленнєва компетенція (діалогічне мовлення)	Зменшено обсяг висловлювання. Висловлювання кожного-не менше 6-х реплік.	
Мовленнєва компетенція читання	Зменшено обсяг тексту для читання. Обсяг –250-350 друкованих знаків.	
Мовленнєва компетенція письмо	Зменшено обсяг письмового повідомлення: 6-8 речень.	

